

КРАКІВСЬКІ СТУДЕНТИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ГАЛИЧЕМ У XVIII СТОРІЧЧІ

Актуальна стаття продовжує серію виданих у збірнику наукових праць «Галич» (2017–2019) попередніх матеріалів, присвячених студентам, що походили або були пов'язані з Галичем та навчалися у Краківському університеті у XVIII ст. За браком матеріалу та інших об'єктивних історичних обставин ми нотуємо тільки трьох пов'язаних із Галичем осіб. Причини зменшення кількості осіб, що здобували освіту в Кракові, пов'язані з занепадом значення як Краківського університету, так і самого Галича в окреслений проміжок часу.

Ключові слова: Галич, студенти, Краківський університет, XVIII сторіччя, Гуго Коллонтай.

Поволі ми завершуємо цикл публікацій про студентів з Галича або ж пов'язаних із цим містом, що навчалися в Краківському університеті від XV ст. до 1780 р.¹ Із дослідження чітко читається систематичне зменшення кількості галицьких студентів, що може пов'язуватися із занепадом значення Галича в період Нового часу, а також із важкою ситуацією Краківського університету, котрий впродовж XVII і XVIII ст. переживав стагнацію.

У XVIII ст. навчальний заклад увійшов дуже ослабленим, а його криза підсилювалася першим періодом Великої Північної війни 1700–1706 рр. Місто Краків зазнало спустошень й ослабло внаслідок перебування тут

¹ Клеменський М. А. Студенти з Галича у Краківському університеті в XV сторічч. // Галич. Збірник наукових праць / за ред. М. Волощука. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2017. Вип. 2. С. 156–160; Його ж. Студенти з Галича Краківського університету XVI–XVII сторіч. Галич. Збірник наукових праць / за ред. М. Волощука. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2019. Вип. 4. С. 147–152.

різних військ противників². У цей час зменшилася кількість студентів та бакалаврських випусків. Однак незабаром значення університету зросло, що пов'язувалося зі стабілізацією по закінченні Північної війни 1721 р.³ Під час відбудови університету було відремонтовано й оздоблено в стилі бароко колегіату Св. Анни, розбудовано Старнігельську бурсу⁴. Тоді ж внаслідок наукового протистояння з орденами єзуїтів та піарів зменшилася кількість студентів. Вони інтенсивно розвивали свої колегії, приваблюючи студентів з інших теренів Речі Посполитої, і призвели до перетворення університету на навчальний заклад регіонального значення⁵. Одночасно зросла кількість шкіл-колоній Краківського університету, постали й реформувалися академічні колонії в Хелмні⁶, Бродах, Львові, Більську-Підляським та інших місцевостях⁷. Поступово здійснювалася реформа університету, від 1711 р. фіксуються лекторати новітніх мов (французька, німецька)⁸. Завдяки численним контактам з італійськими університетами в краківському осередку визріла думка й про реформу навчання⁹. Великим прихильником оновлення був університетський професор Юзеф-Алоїз Путанович, що 1765 р. очолив комісію для опрацювання *Ordinationem Studiorum Facultatis Philosophicae*¹⁰. Завдяки цьому реформовано філософський факультет. Два роки опісля відбулася канонізація визначного середньовічного професора Яна Канти. На беатифікаційний процес університет залучив значні кошти. З розрахунків відомо, що між 1666—1775 рр. університет виділив близько мільйона злотих (впродовж

² Stopka S. Od założenia do schyłku XVIII w. // Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego / red. K. Stopka, A. K. Banach, J. Dybiec, Kraków: Wyd-wo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2000. S. 26.

³ Rostworowski E. Czasy saskie (1702—1764) // Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364—1764 / red. K. Lepszy. Kraków: PWN, 1964. T. 1. S. 354—356.

⁴ Ibidem. S. 360.

⁵ Ibidem. S. 361, 364.

⁶ Krukowski J. Rokowania i założenie kolonii akademickiej Uniwersytetu Krakowskiego w Chełmnie (1752—1756) // Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie. Prace Historyczne. 1967 R. 3. Z. 26. S. 149—160.

⁷ Stopka S. Od założenia do schyłku. S. 26.

⁸ Rostorowski E. Czasy saskie. S. 405.

⁹ Ibidem. S. 410.

¹⁰ Chamcówna M. Epoka wielkiej reformy // Chamcówna M., Mrozowska K. Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1765—1850. Kraków: PWN, 1965. T. 2. Cz. 1. S. 8.

1754–1767 рр. це було 300 тисяч злотих) на беатифікаційний процес та урочистості, пов'язані з канонізацією¹¹. Потрясіння, викликане Першим поділом Речі Посполитої 1772 р. та ліквідацією ордену єзуїтів, наступного року призвели до створення Комісії національної освіти, що зайнялася реформою освіти на рівнях парафіяльних, колегіатських, орденських шкіл і університетів. 1777 р. до Краківського університету прибув один із найзначніших священників того часу ксьондз Гуго Коллонтай, родом із Великих Дедеркал на прикордонні Волині та Поділля¹². Він виконував розпорядження примаса Міхала Понятовського реформувати університет¹³. Спершу він реформував підпорядковані університетові школи, а вже тоді взявся за реформу самого університету. 1778 р. він підготував рапорт для Комісії національної освіти про стан університету і склав робочу версію програми для філософського факультету¹⁴. В результаті 29 вересня 1780 р. він публічно оголосив статут Головної коронної школи¹⁵, що функціонувала на базі середньовічного університету до 1802 р. Тоді ж навчальному закладу повернули стару назву – Краківський університет, а 1817 р. він отримав сучасну назву – Ягеллонський університет.

Оглядаючи долі студентів, пов'язаних із Галичем до 1780 р., варто зауважити, що, на жаль, досі не збереглися студентські метрики 1642–1720 рр.

Однією з найцікавіших пов'язаних із Галичем осіб, що навчалася в Краківському університеті в XVIII ст., був Бонавентура Вінклер. Син Матея Вінклера вступив до університету в часи ректорату Станіслава-Яна Філіповича між 16 травня і 10 жовтня 1748 р.¹⁶ Вказано, що походив він з Краківського воєводства, що не полегшує ідентифікації місця походження. Теж не відомо, чи закінчив він навчання, бо з університетських джерел відомий тільки факт його вступу. Можна ототожнити його з Бонавентурою Вінклером, що діяв при дворі краківського єпископа Каєтана-Ігнація Солтика. Ймовірно, він був

¹¹ Rostorowski E. Czasy saskie. S. 360.

¹² Chamcowna M. Epoka wielkiej reformy. S. 14.

¹³ Ibidem. S. 15.

¹⁴ Ibidem. S. 17–19.

¹⁵ Ibidem. S. 24–25.

¹⁶ Bonawentura Winkler (Id: 100626) // Corpus Academicum Cracoviense (CAC) [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://cac.historia.uj.edu.pl/osoba/100626_Bonawentura_Winkler (опрацьовано: 17.01.2020). Станіслав-Ян Філіпович десятикратно був ректором упродовж 1747–1759 рр. Див. : Pietrzyk Z. Poczecy rektorów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1400–2000. Kraków : Wyd-wo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2000. S. 221.

його найближчим світським співпрацівником протягом багатьох років. Буським чашником він 1759 р. згаданий на дворі єпископа, 1760 р. — віцемаршалком двору, впродовж 1761—1765 рр. — конюшим та знову 1766 р. — віцемаршалком¹⁷. 1772 р. він виконував обов'язки єпископського комісара, 1773—1782 рр. — маршалка двору, 1781 р. — названий «найпершим єпископським фаворитом»¹⁸. За численні посади він відплачував вірністю — 1767 р. хотів з єпископом виїхати на заслання, товаришував з ним аж до Вільна, однак росіяни не дозволили на дальший шлях. Відомо, що, переодягнений, він 1772 р. добрався до Калуги, де нав'язав контакт з єпископом Солтиком та зберіг про себе спогад вірного слуги¹⁹. Після смерти єпископа Солтика 1788 р. протягом 1788—1792 рр. він виконував уряд галицького підкомірного²⁰. Володів статками, адже, будучи підкомірним, викупив при краківському ринку кам'яницю «Під трьома зірками» (№ 32).

В часи ректорату Казимира-Франциска Степльовського під час зимового семестру 1762/1763 р. на філософському факультеті брав участь в диспуті Юзеф Яблоновський²¹. На жаль, це єдина згадка про його перебування в Краківському університеті. Він був летичівським гродським суддею, теребовельським стольником, галицьким хорунжим (згаданий так 26 листопада 1768 р.), послом Галицької землі на елекційному сеймі, де обрали королем Станіслава-Августа Понятовського, депутатом Коронного трибуналу, гориглядським старостою²². 1783 р. його також згадано галицьким підкомірним²³. Після поділів Речі Посполитої він виконував обов'язки віцепрезиса Львівських шляхетських судів та був підкомірним королівства Галичини та Володимирії. Помер 26 серпня 1793 р. в Говарчові²⁴.

¹⁷ Starzyk P. Dworzanie i współpracownicy biskupa Kajetana Ignacego Sołtyka w latach 1759– 1788 // Studia Muzealno-Historyczne. 2011. R. 3. S. 145.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem. S. 124.

²⁰ Urzędnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku (ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka). Spisy / opr. K. Przyboś. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1987. S. 58.

²¹ Józef Jabłonowski (Id: 1692986) // Corpus Academicum Cracoviense (CAC) [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://cac.historia.uj.edu.pl/osoba/1692986_J%C3%B3zef_Jab%C5%82onowski (Опрацьовано: 17.01.2020). Казимир Франциск Степльовський був ректором дев'ятикратно упродовж 1762—1769 рр. Див.: Pietrzyk Z. Poczet rektorów. S. 225.

²² Niesiecki K. Herbarz Polski / wyd. J. N. Bobrowicz. Lipsk : S. E., 1845. T. 11. S. 183.

²³ Urzędnicy... S. 38, 58.

²⁴ Niesiecki K. Herbarz Polski. S. 183.

Останнім відомим урядовцем Галицької землі, що навчався в Краківському університеті, був Войцех Жевуський. Він вступив на студії під час літнього семестру 1761 р. в часи ректорату Казимира Ярмундовича²⁵. 26 лютого 1766 р. отримав номінацію на посаду галицького чашника, а пізніше відомий у джерелах як жидачівський гродський суддя²⁶.

Незначна кількість студентів, пов'язаних із Галичем, на студіях Краківського університету зумовлена кількома причинами. Найперше – брак джерел. У XVIII ст. зник звичай вказувати під час запису до метрик місце походження. Записували тільки воєводство або ж дієцезію, у ідентифікаціях нотували прізвища, що значно ускладнило визначення місць походження студентів. Інша важлива причина – це занепад університету та одночасне зростання кількості місцевих шкіл – академічних колоній або ж відомих єзуїтських чи піарських колегіумів, популярних серед шляхти. Не останню роль також зіграв упродовж XVIII ст. занепад самого Галича, що, ймовірно, обмежувало схильність міщан до далеких переміщень для навчання у Кракові. Окрім того, після Першого поділу Речі Посполитої 1772 р. Галич було приєднано до Габсбурзької монархії.

*Переклав з польської Сергій Дубчак
(Івано-Франківськ, Україна)*

Marcin A. Klemenski (Krakow, Poland)

Krakow students related to Halych in the XVIII century

The current article continues the series of previous materials published in the collection of scientific works «Halych» (2017–2019), dedicated to students who came from or were associated with Halych and studied at the University of Krakow in the XVIII century. Due to the lack of material and other objective historical circumstances, we mention only three persons connected with Halych. The reasons for the decrease in the number of people educated in Krakow are related to the decline in the importance of both the University of Krakow and Halych itself during the current period of time.

Key words: *Halych, students, the University of Krakow, the XVIII century, Hugo Kollontai.*

²⁵ Wojciech Rzewuski (Id: 103347) // Corpus Academicum Cracoviense (CAC) [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://cac.historia.uj.edu.pl/osoba/103347_Wojciech_Rzewuski (Опрацьовано: 17.01.2020). Казимир Ярмундович тричі був ректором упродовж 1760–1762 рр. Див.: Pietrzyk Z. Poczec rektorów. S. 224.

²⁶ Urzędnicy... S. 41.